Autor Gosti stranica
Srijeda, 22 Lipanj 2005 18:48

Hrvatska udruga poreznih obveznika: “Nacrt Deklaracije o zaštiti prava poreznih obveznika”

1. ZAŠTO?

Građanima se za iznos plaćenog poreza smanjuje ekonomska snaga, jer ga izdvajaju iz svog prihoda odnosno dohotka (iznimno i imovine). Kako oni za plaćeni porez ne dobivaju neposrednu protunaknadu, oni porez doživljavaju kao teret, kao nametnutu im obvezu, na čije su ispunjenje prisiljeni ne žele li se u protivnom, radi nepoštivanja te propisima utvrđene obveze, izložiti predviđenim sankcijama, dakle -kao nužno zlo.

Međutim, suvremeni čovjek shvaća i zna da su porezi neophodan uvjet postojanja, opstanka i funkcioniranja države, ali ne prihvaća i ne miri se sa činjenicom da je njegova uloga (isključivo) svedena odnosno ograničena na plaćanje poreza, bez mogućnosti da (neposredno ili posredno) sudjeluje i u odlučivanju o nizu pitanja povezanih s plaćanjem poreza, kao što su, primjerice, ona koja se odnose na broj, vrstu i strukturu poreza koji čine porezni sistem, na količinu sredstava koja se njime ubiru, na raspored poreznog opterećenja, na alokaciju poreznih prihoda (kome, koliko, za koje svrhe, kako dugo).

Drugim riječima, suvremeni čovjek ne pristaje na ulogu promatrača koja se svodi na onu obespravljenog pasivnog sudionika u procesu oporezivanja (gotovo na objekt koji ima samo obvezu), osobe prepuštenoj milosti odnosno dobroj volji, pa i trenutačnom raspoloženju poreznih i drugih službenika.

Rečeno ne treba shvatiti kao da porezni obveznici doista i doslovno nemaju nikakvih prava pri oporezivanju: oni ih imaju, one su zagarantirana propisima koji reguliraju materiju oporezivanja, ali i propisima koji reguliraju drugu materiju i područja, ali se primjenjuju i pri oporezivanju na određene radnje i postupke koji se pritom javljaju odnosno provode.

Međutim, broj svih tih propisa iznimno je velik, snalaženje u njima krajnje komplicirano, pa bi bilo doista nerealno očekivati da ih porezni obveznici razumiju i njima se bez poteškoća mogu koristiti. Stoga treba samo podsjetiti na atribute kao što su labirint, džungla, šipražje, guštik i sl. koji se pridaju propisima o kojima je riječ, za čije je razumijevanje, a ponekad već i za samo pronalaženje relevantnosti nekog od njih za materiju oporezivanja, potrebna stručna naobrazba: to su propisi s kojim nerijetko teško izlaze na kraj i osobe koje obavljaju slobodna zanimanja kojima je težište u poreznom savjetništvu.

2. KAKO?

Upravo stoga su u mnogim zemljama suvremenog svijeta osnovane i djeluju udruge poreznih obveznika kojima je primarna zadaća da rade na promicanju njihovih prava, na njihovu reguliranju, a posebno kreiranju okolnosti odnosno mehanizama i pretpostavki da se ona u

praksi mogu i realizirati, što uključuje i razotkrivanje i bespoštednu borbu protiv onih koji ta prava ne poštuju (krše) ili onemogućavaju njihovo ostvarivanje.

Paralelno s time, ili čak i korak dalje od osnivanja i rada spomenutih udruga (ona postoji i u Hrvatskoj), javljali su se zahtjevi da se, radi lakšeg i djelotvornijeg osiguravanja i ostvarivanja prava poreznih obveznika, na jednom mjestu, u jednom posebnom dokumentu, ta prava popišu i stave na raspolaganje poreznim obveznicima. Naravno da to nije dokument čiji je sadržaj nepromjenjiv, nego ga, dapače (što se i čini), treba permanentno osuvremenjivati i prilagođavati stupnju razvoja demokracije.

Ideja da se sačini takav dokument (čiji naziv može biti: deklaracija, povelja, rezolucija, istina i sl.) nije nova. Kanada ga je donijela već 19S5. godine, a imaju ga i Velika Britanija i SAD (koliko mi je poznato u SAD se radi na izradi trećeg takvog dokumenta godine. Europska udruga poreznih obveznika inicirala je da se i u Europskoj uniji izradi i primjenjuje jedan dokument takvog sadržaja. Prijedlog za donošenje jednog dokumenta kakav je opisan valja i argumentirati. Na pitanje što uvrstiti u dokument o kojem je uvodno bilo riječ nije jednostavno odgovoriti, premda bi se samo pitanje moglo učiniti i suvišnim: pa treba pobrojati prava poreznih obveznika.

No, ponekad (možda i češće nego li se to misli) porezni obveznik ne zna da neko pravo uopće i ima (sjetimo se razloga postojanja institucije poreznog savjetništva), ili pak neko pravo koje je nedvosmisleno jasno, porezni obveznik iz raznih razloga ne može ostvariti jer nije s njima upoznat, jer nije u stanju "odgonetnuti" nerazumljivo sročen propis, jer nailazi na kontradiktorne odredbe za istu stvar, jer su odredbe dvoznačne, jer se mogu interpretirati na različite načine).

U tome treba vidjeti smisao, potrebu i argumentaciju koja govori u prilog donošenja takvog dokumenta I u nas. Naime, u jednog demokratskoj zemlji odnos države prema poreznim obveznicima treba biti transparentan, kako bi znali i mogli ostvariti, svoja prava (politički argument).

3. O KOJIM JE PRAVIMA RIJEČ?

a. Poreze treba plaćati u skladu s ekonomskom snagom, tj. visina poreznog opterećena proizlazi i ovisna je o ekonomskoj snazi poreznog obveznika.

b. Porez je obveza koju treba izvršiti, ali tako da se pritom ne plati ni Lipa više ni Lipa manje nego li to proizlazi iz propisa kojim je ona regulirana.

c. Preplaćeni iznos poreza treba vratiti u točno utvrđenom roku, povećan za iznos kamata koje je na taj iznos mogao ostvariti porezni obveznik, odnosno koji je za vrijeme dok je njime raspolagala mogla ostvariti država.

d. Zakonom utvrditi visinu ukupnog poreznog opterećenja, pa bi argumentum a contrario svako prekoračenje tog opterećenja bilo protuzakonito (postoji npr. takva odluka Ustavnog suda

Njemačke).

e. Svi su građani pred zakonom jednaki, neovisno o spolu, dobi, vjeri, nacionalnosti, naobrazbi, imovnom stanju, političkoj pripadnosti. Svako odstupanje će biti sankcionirano.

f. Propisi o oporezivanju moraju biti regulirani tako da se relevantne odredbe nalaze u zakonima. Drugim riječima, pravilnicima i drugim podzakonskim aktima bi trebalo pojasniti kako provesti zakonske odredbe, a ni u kojem slučaju ne bi smjeli sadržavati odredbe kojima se definiraju instituti, daju, mijenjaju ili oduzimaju prava i obveze regulirane zakonom.

g. Propisi koji se odnose na oporezivanje moraju biti formulirani tako, da poreznom obvezniku bez daljnjega omogućuju da ispuni svoju poreznu obvezu koja je tim propisima regulirana. Nedopustivo je da prateći propisi koji cine cjelinu sa zakonima koji reguliraju materiju oporezivanja ne budu doneseni i ne počinju se primjenjivati istovremeno sa zakonom.

h. Ni zakonski ni podzakonski akti ne mogu biti formulirani, niti se porezni službenici mogu odnositi prema poreznom obvezniku kao a priori "sumnjivcu" kojem je na pameti samo to da utaji porez, odnosno kojem se tako pristupa unaprijed, bez ikakva dokaza o eventualno počinjenom inkriminiranom djelu. Porezni službenici uvijek moraju djelovati u skladu s pretpostavkom da se porezni obveznici ponašaju u skladu sa zakonom, časno i u dobroj vjeri.

i. Osigurati što je moguća veću konstantnost odnosno nepromjenjivost poreznih propisa, što pretpostavlja promišljena i dobro utemeljena rješenja koja su u suglasju i u funkciji ostvarivanja točno utvrđenih i jasno artikuliranih ciljeva oporezivanja.
Tzv. rješenja u hodu treba napustiti zbog negativnih efekata kojima rezultiraju. Time se isključuje neizvjesnost o ishodu postupaka u poreznim stvarima, nesigurnost pri planiranju poslovnih i privatnih odluka, sumnja u pravednost i jednaki porezi tretman jednakih, donošenje diskrecijskih odluka i sl. Drugim riječima, treba onemogućiti učestalo i nepotrebno mijenjanja pravila igre.

j. U svim fazama donošenja poreznih propisa treba osigurati aktivno sudjelovanje raznih udruga poreznih obveznika (to je praksa poznata u mnogim suvremenim državama). Autori teksta propisa kao i njihovih promjena moraju biti poznati (ime i prezime).

k. Isključiti retroaktivno djelovanje poreznih propisa.

l. Samo iznimno dozvoliti da porezni propisi počinju djelovati (primjenjivati se) danom njihove objave u službenom glasilu.

m. Za slučaj nejasnih, dvoznačnih, neprimjenjivih odnosno neprovedivih poreznih odredbi valja ih tumačiti u korist poreznog obveznika.

n. Svaka samovolja, svako šikaniranje i svaki neprimjereni odnos poreznih službenika prema poreznim obveznicima bit će sankcioniran. Treba uspostaviti odnos dužnog poštovanja i povjerenja kao i primjenu standardnih načina društvenog ponašanja između poreznih službenika i poreznih obveznika. Porezni obveznici se ne mogu ponašati kao "vlast" koja je

"iznad" poreznih obveznika i kojoj se oni bez pogovora moraju povinovati.

o. Za postupke i/ili propuštanja poreznih službenika na osnovi prijave poreznog obveznika nanesena šteta u bilo kojem obliku odgovara i materijalno je kompenzira Porezna uprava.

p. O postupku provedenom protiv poreznog službenika na osnovi prijave poreznog obveznika zbog nekorektnog odnosno neprimjerenog ponašanja istog, treba poreznog obveznika obavijestiti.

q. Poreznim obveznicima treba omogućiti podnošenje žalbe na što je moguće veći broj odluka odnosno rješenja u oporezivanju. U slučajevima pozitivnog ishoda žalbenog postupka za poreznog obveznika, trebaju mu biti nadoknađeni svi troškovi povezani s tim postupkom.

r. Sve odredbe (materijalnopravne i postupovne) regulirane izvan područja oporezivanja (upravno pravo i postupak, građansko pravo i postupak, trgovačko pravo itd.) koje se direktno ili indirektno odnose na oporezivanje i prava poreznih obveznika u vezi s oporezivanjem, moraju se poreznom obvezniku obznaniti na dostupnom mjestu.

s. Porezna uprava mora biti organizirana i treba djelovati kao servis koji će pomagati poreznim obveznicima da točno i na vrijeme ispune svoju poreznu obvezu. Ona mora osigurati pružanje objašnjenja, uputa, informacija kojima se omogućuje, pomaže i osigurava da porezni obveznici Lege artis ispune svoje obveze i ostvare svoja prava.

t. Poreznim obveznicima treba osigurati pravo da saznaju izvor informacija i podataka kojima se porezna uprava koristi u postupku oporezivanja (inspekcija, revizija i sl.)

u. Poreznoj upravi treba ograničiti pravo na prikupljanje samo onih podataka koji su važni za oporezivanje i onemogućiti joj povredu privatnosti poreznog obveznika u bilo kojem obliku.

v. Kontrola, nadzor i revizija moraju se obavljati prema jasno utvrđenim kriterijima koji onemogućuju samovolju, šikaniranje i druge neprihvatljive postupke na strani porezne uprave i drugih nadležnih službi. Drugim riječima, u postupcima oporezivanja i onima koji su s njima povezani nadležne službe ili službenici ne mogu se ravnati prema subjektivnom odabiru poreznog obveznika, nego prema objektivnim, unaprijed jasno i nedvosmisleno reguliranim odredbama ili kriterijima. Postupci koje nadležne službe provode kod poreznog obveznika ne smiju ometati poslovanje poreznih obveznika niti zadirati u privatnu svakodnevnicu.

w. Pravo porezne uprave na pretraživanje poslovnih prostora, pljenidbu imovine poreznih obveznika i njezinu prodaju treba najminucioznije regulirati i ograničiti na jasno i nedvosmisleno utvrđene povode i isto takve postupke.

x. Porezna uprava mora poštovati pravilo tajnosti pri prikupljanju podataka o poreznim obveznicima, time da se strogo ograniči samo na one podatke koji su važni u predmetu oporezivanja (to uključuje najstrožu zabranu zadiranja u sferu privatnosti poreznog obveznika).

y. Porezna uprava i porezni obveznici moraju biti u postupku pred sudom u jednakom položaju.

z. Formulari kojima porezni obveznici informiraju poreznu uprava o događajima relevantnim za oporezivanje moraju biti jednostavni, lagano razumljivi, tako da ih prosječni porezni obveznik može ispuniti bez tuđe pomoći. Od obveznika ne tražiti podatke koji se mogu dobiti od drugih državnih organa, odnosno kojima raspolaže sama porezna uprava.

aa. Treba formirati posebno tijelo nadzora sastavljeno od poreznih obveznika i neovisnih stručnjaka kojem se porezni obveznici mogu obratiti (uložiti prigovor, uputiti prijedloge i sl.), posebno kada se radi o povoljnijem poreznom tretmanu jedne osobe u odnosu na drugu, pravednosti u oporezivanju odnosno ravnomjernosti raspodjele poreznog opterećenja, mitu, korupciji i dr.)

Deklaracija o pravima poreznih obveznika mora biti besplatno dostavljena svima. U njoj treba uputiti porezne obveznike i na informacije koje mogu dobiti u raznim brošurama u kojima se pruža (ili bi trebalo pružiti) dovoljno informacija i uputa koje će olakšati da porezni obveznici Lakše i bezbolnije udovolje svojim obvezama.